

تهاجم فرهنگی چیست؟^(۱)

محمدحسین جمشیدی

در طول تاریخ بشری تعارض در اشکال مختلف علیه پیامبران الهی، حرکت‌های انقلابی و انسان‌های آزادیخواه مورد استفاده قرار گرفته است. بطور کلی تباین و تعارض اندیشه‌ها، بینش‌ها، اعتقادات ارزشها و علایق گروه‌های انسانی علت اصلی درگیری‌ها، جنگ‌ها و تهاجمات بین اقوام، ملتها و جوامع بوده است.

تهاجم فرهنگی در جریان پیشرونده، خود همگام با پیشرفتهای علمی و عقلی انسان، دستخوش تغییرات گوناگونی چون تحول از یک بعدی به چند بعدی، سادگی به پیچیدگی، کمی و کیفی، استفاده از ابزارها و روشهای جدیدتر و متناسب با مقتضیات زمان شده است.

تهاجم فرهنگی جدید

هر چند در طول تاریخ جنگ تبلیغی و تهاجم فرهنگی بصورت‌های گوناگونی تجلی یافته، اما امروزه در برابر اسلام بطور عموم و در مقابله با انقلاب اسلامی که احیاگر اسلام زنده و پویا و اصیل است بطور اخص مطرح شده است و از آنجایی که این حرکت دارای مبنایی فرهنگی است و مبتنی بر فرهنگ اصیل اسلامی است تنها راه مقابله با آن نیز مقابله فرهنگی است برای تحقق چنین امری نیز ضرورت شناخت کامل ابعاد گوناگون این حرکت بدیهی و آشکار است، زیرا بدون پی بردن به دسیسه‌ها و وسوسه‌های گوناگون آن نمی‌توان پرچم مقابله با آن را برافراشت.

بررسی مفهوم تهاجم: تهاجم در لغت به معنی هجوم متقابل و دو جانبه می‌باشد و در زبان فارسی به معنی هجوم یک طرفه و ناگهانی «یورش» بکار میرود و

تهاجم فرهنگی به این صورت تعریف می شود که گروهی یا جامعه‌ای، گروه و جامعه دیگر را بصورت یک جانبه و یک طرفه و ناگهانی مورد هجوم و یورش قرار دهند. ویژگیهای تهاجم عبارتند از:

۱- هجوم یا حمله یک جانبه است. ۲- ناگهانی است. ۳- طرف مورد هجوم غافلگیر می شود. ۴- حالت کلی و فراگیر دارد. ۵- معمولاً جنبه جمعی و گروهی دارد. مفهوم فرهنگ: فرهنگ اصطلاحی جامع و وسیع است که عصاره زندگی بشر را در ابعاد گوناگون در خود جای داده و بیانگر خصایص و ویژگیهای جوامع انسانی است. به عبارت ساده تر فرهنگ راه و روش زندگانی افراد جامعه و ارزشهای حاکم بر آن جامعه است که در یک کلیت انسجام یافته و به جامعه قوام می بخشد. ویژگیهای فرهنگ عبارتند از:

۱- انسانی بودن: فرهنگ حاصل توانایی خاص ذهنی و یدی بشر است.
 ۲- اجتماعی بودن: فرهنگ عصاره زندگی اجتماعی است.
 ۳- تأثیر و تأثر: فرهنگ جامعه و افراد انسانی در یکدیگر تأثیر و تأثر متقابل دارند.
 ۴- قابلیت انتقال: به عنوان یک میراث فرهنگی یا اجتماعی از نسلی به نسل دیگر قابل انتقال هست.
 ۵- فرهنگ اکتسابی است و از طرق گوناگون (آموزش و تربیت، تقلید، تحمیل، وراثت اجتماعی و ...) قابل فراگرفتن است.

۶- فرهنگ دارای دو بعد معنوی و مادی است. فرهنگ معنوی زیر ساخت یا زیربنای جامعه یعنی افکار و اندیشه‌ها، دین، عقاید و ارزشها، اخلاقیات و ... که تأمین کننده حیات معنوی بشر است و فرهنگ مادی شامل ساختار و ابزار اقتصادی یار و ساخت جامعه است.

۷- فرهنگ دائماً در حال تحول و تغییر هستند و این تغییر معمولاً جنبه تکاملی و تعالی پذیری دارد.

۸- کلیت سیستماتیک و به هم پیوستگی: عوامل گوناگون فرهنگی تدریجاً به هم

می پیوندند و یک کل منسجم را می سازند.

رابطه فرهنگ و تمدن: تمدن حاصل و نتیجه و فرآورده فرهنگ و جلوه و نمود عینی فرهنگ است و در این حال میتواند جنبه جهانی نیز پیدا کند.

فرهنگ در اسلام: در اسلام هر دو بعد فرهنگ مطرح است اما بعد معنوی آن بیشتر مورد تأکید و توجه قرار می گیرد. در این بعد روی دو محور اساسی تأکید زیادتری شده است: ۱- محور اندیشه‌ها، بینش‌ها و عقاید ۲- محور مکارم و اخلاقیات محور اول یعنی عقیده به خدا، معاد، به وحی بعنوان یکی از شیارهای مهم فرهنگ در حوزه اسلامی است و امانت داری، وفاداری، صداقت، گذشت و نوع دوستی از محور دوم در جامعه اسلامی محسوب می شود.

فرهنگ در هر دو بعد مادی و معنوی انسان را راه میبرد و هدایت می کند، انسان را با عالم خارج مرتبط می سازد و از وی در برابر تهاجمات بیگانه دفاع می کند. اگر فرهنگ دچار عیب گردد دیگر نمیتواند انسان را در مسیر مطلوب به پیش براند و به هدف برساند. امام خمینی در رابطه با اهمیت فرهنگ میفرماید: می دانیم اگر انحرافی در فرهنگ یک رژیم پیدا شود و همه ارگانها و مقامات آن رژیم در صراط مستقیم انسانی و الهی پایبند باشند دیری نخواهد گذشت که انحراف فرهنگی بر همه غلبه خواهد کرد و همه را خواهی خواهی به انحراف بکشاند.

برخوردهای فرهنگی:

۱- **مبادله «تبادل» فرهنگی:** برخورد دو فرهنگ بصورت آگاهانه و با رضایت طرفین و بدون هدف ایجاد سلطه.

۲- **تفاهم فرهنگی:** حاصل تبادل فرهنگی است که از طریق دو یا چند نظام فرهنگی صورت می گیرد.

۳- **نفوذ فرهنگی:** حرکتی است آرام از سوی یک نظام فرهنگی به زیان نظام فرهنگی دیگر برای رسیدن به مقاصد خاص فرهنگی و سیاسی بدون رضایت طرف مقابل صورت میگیرد. نفوذ معمولاً مخفیانه، آرام و با ترفندهای خاص انجام

میگیرد.

۴ - تهاجم فرهنگی: جنگ فرهنگی بین دو یا چند نظام فرهنگی با بکارگیری ابزارهای فرهنگی از قبیل تبلیغات، ارتباطات، هنرها و ... صورت می‌گیرد. عناصر اساسی تهاجم فرهنگی عبارتند از: ۱ - نظام فرهنگی تهاجم که فرمان سلطه فرهنگی بر نظام فرهنگی دیگری است. ۲ - نظام فرهنگی مورد تهاجم که عناصر اصلی اش در اثر هجوم دچار انحطاط و زوال می‌گردد. ۳ - فعل تهاجم فرهنگی ۴ - ابزار تهاجم فرهنگی: تبلیغات گسترده ارتباطات ماهواره‌ای، ارشاد، فرقه‌سازی، مذهب علیه مذهب و ... می‌باشد.

۵ - هدف تهاجم فرهنگی: نابودی فرهنگ مورد تهاجم و جایگزینی فرهنگ مهاجم به جای آن که در نهایت سلطه فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و ... را به دنبال دارد.

ویژگیهای تهاجم فرهنگی:

۱ - سلطه گر است. ۲ - انتقال ارزشهای فرهنگی تحمیلی است. ۳ - تأثیر دراز مدت و عمیق دارد. ۴ - همراه با جذب و ظرافت خاصی است. ۵ - غیر محسوس است. ۶ - حرکتی ناگهانی و غیر طبیعی است. ۷ - حرکتی برون مرزی به درون مرز است (مرز عقیدتی یا جغرافیایی)

خطرات تهاجم فرهنگی:

۱ - ایجاد یأس و ناامیدی از حرکت، پیشرفت و بهبودی اوضاع
 ۲ - باور این موضوع که فرهنگ خودی توانایی مقابله را نداشته و خود پیشرفتی را نیز دنبال ندارد. یعنی ایمان به فرهنگ بیگانه.
 ۳ - تسلیم و انحلال شخصیت در برابر فرهنگ بیگانه
 ۴ - تهی شدن از خود و شکست و انحطاط در همه زمینه‌ها